

Yerel Basının Sorunları Üzerine Tespitler: Aksaray Örneğinde Nitel Bir Araştırma¹

Selahattin ÇAVUŞ²

Aksaray Üniversitesi

Öz

Türkiye’de ilk örneklerine 19. yüzyılda rastlanmasına rağmen, yerel basın, nitelik ve işlevleri bakımından sürekli tartışma konusu olmuştur. 1860’lardan itibaren resmî olarak çıkartılan yerel gazeteler, Meşrutiyet’in ilanından Cumhuriyet sonrası döneme kadar büyük ölçüde devlet desteğiyle ayakta kalabilmiştir. Yerel basının gelişimi, çok partili dönemle birlikte inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. 1980 sonrası ekonomide liberalleşme, yerel basında güçlü örneklerin ortaya çıkmasını sağlasa da, resmî ilanlarla ayakta kalabilen gazetelerin sayısı halen oldukça fazladır. Bu çalışmada, Aksaray basınının da benzer sorunlarla karşı karşıya bulunduğu düşüncesinden hareket edilerek, bu sorunların yerel gazetecilerin gözünden tespit edilmesi amaçlanmıştır. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiş ve betimleyici analiz uygulanmıştır. Buna göre Aksaray basınının en önemli sorunu yetişmiş eleman eksikliğidir. İlan ve reklâm gelirlerinin yanında, çıkar ilişkileri, sansür ve otosansür nedeniyle gazeteler işlevini tam olarak yerine getirememektedir. Çıkar kavgaları nedeniyle gazeteciliğin temel görev ve sorumluluklarından uzaklaşan yayın anlayışı, etik sorunları beraberinde getirmektedir. İnternetin yerel gazeteler için sunduğu fırsatlar ise ancak sınırlı biçimde değerlendirilebilmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Yerel Basın, Aksaray Basını

Determinations On Problems Of Local Press: A Qualitative Research At The Sample Of Aksaray

Abstract

Although the first examples were seen in the 19th century in Turkey, the local press has been a constant question of debate in terms of its quality and function. The local press, whose first examples official, were able to survive with the support of power from the Constitution to the Republic. In the following years, the development of the local press has followed a bumpy course with the beginning of multi-party period. Although post-1980 liberalization in the economy has provided to emergence strong examples at the local press, the number of newspapers that can survive with official announcements is quite high. This undoubtedly brings many problems. In this study, by moving from the idea that the press faces similar problems in Aksaray, interviews were carried out with local journalists in order to identify these problems. Data were obtained from semi-structured interviews. Accordingly, the most important problem of the Aksaray press is the lack of trained staff. In addition to advertising and advertising revenues, newspapers do not fulfill their functions due to interest relations, censorship and self-censorship. Conflicts of interest, detracts journalists from the basic duties and responsibilities and result in ethical problems The opportunities offered by the Internet to the local newspaper can be evaluated in a limited manner.

Keywords:

Local Press, Aksaray Press

¹Bu çalışma, Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Merkezi tarafından 26-28 Ekim 2017 tarihleri arasında düzenlenen II. Uluslararası Aksaray Sempozyumu’nda “Yerel Basının Sorunları Üzerine Tespitler: Aksaray Örneği” başlığıyla bildirisi olarak sunulmuştur.

²Yrd. Doç. Dr. Aksaray Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, selahattincavus@aksaray.edu.tr

Giriş

Basının temel görevi, insanların çevresinde olup bitenleri gözlemleyerek, toplumu ilgilendiren gelişmeleri okuyucuya anlaşılır çerçevede sunmaktır. Bu durum aslında insanların kendisini etkileme potansiyeli olan olayları bilme arzu ve ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Temelde il ve ilçeler olmak üzere, bölgesel konuları ele alan yerel basın, bilgilendirme görevini öncelikli olarak yerine getiren kitle iletişim araçlarıdır. Yerel basın, aynı zamanda demokratik süreçlerin ilk basamağı olan yerel yönetimlerin denetlenmesinde öncü sorumluluğa sahiptir. Dolayısıyla yerel basın, demokratik toplumlarda vazgeçilmez konumda bulunmaktadır.

Türkiye’de gazeteciliğin ilk örneklerinden olan yerel basın, 1860’lardayereel yönetimlerdeki değişiklik sonrası ortaya çıkmıştır. Osmanlı yönetim sisteminde kaynaklanan ve dönemin siyasi atmosferi nedeniyle –belki de sayesinde- ilk örneklerini vermeye başlayan yerel basında öncelikli olarak halkın merkezi yönetimle olan bağının güçlendirilmesi amacı güdülmüştür. Cumhuriyete geçişle birlikte daha geniş çerçevede işlevlere sahip olmasına rağmen, yerel basının bu işlevleri yerine getirmede karşılaştığı zorluklar artmaya ve çeşitlenmeye devam etmiştir. Yerel basın ya da diğer adıyla Anadolu basını, günümüzde demokratik sürecin etkin bir parçası olamadığı gibi, ekonomik açıdan ayakta kalmanın mücadelesini vermektedir. Yerel gazetecilik geleneğinin etkili olduğu birkaç il dışında resmî ilan desteği almadan yayınlarına devam edebilecek gazete sayısı oldukça azdır. Yerel basın, ekonomik sorunların yanı sıra yetişmiş eleman, teknik altyapı, istihdam ve etik gibi sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren basın geleneğine sahip Aksaray ili örneğinde yerel basının sorunları incelenmiştir. Aksaray basınından yerel gazetecilerle gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen veriler analiz edilerek Aksaray basınına sorunları ortaya konmuş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

1. Türkiye’de Yerel Basının Gelişimi

Demokratik toplumlarda basın, haber vermenin yanı sıra denetleme ve kamuoyu oluşturma gibi

işlevlere sahiptir. Bu işlevler sayesinde basın, bilgi ve iletişime dayalı endüstri çağında toplumların demokratik süreçlerin bir parçası haline gelmesine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla basın, yasama, yürütme ve yargının ardından 4. güç olarak adlandırılmaktadır. Basının sahip olduğu bu gücün tarihsel arka planında iktidar mücadeleleri yer almaktadır. Ancak basın-siyaset ilişkisinin boyutu her ülke için farklı ve özgün nitelikler taşımaktadır. Örneğin batıda basının gelişimi, yükselen burjuvazinin haber alma ihtiyacının karşılanması ile doğrudan ilişkililiken, Türkiye’de basın, yukarıdan modernleşmenin bilgi verici ve terbiye edici aracı olarak değerlendirilmektedir (Kocabaşoğlu, 1991, s. 141).

Tanzimat sonrası yenileşme-iyileşme çabalarının bir boyutunu basın alanındaki hareketlilik oluşturmaktadır. Türkiye’de basıncılığın gelişimi sonrası 18. yüzyılda yabancı azınlıklar eliyle –özellikle Fransızlar-gazeteler çıkarılırken, 1829 yılından sonra resmî nitelikte gazeteler yayınlanmaya başlamıştır. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından Türkçe ve Arapça çıkartılan Vakayi-i Mısriyye, yerli olması nedeniyle Türk basın tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Tamamı Türkçe ilk gazete padişah II. Mahmud’un emriyle 1831 yılında çıkartılmaya başlanmıştır (Koloğlu, 2006, s. 24; Tokmakçioğlu, 2011, s. 41).Yayınlandıkları yer bakımından bu iki gazete, Türkiye’de ulusal-yaygın basın kavramı ile yerel-taşra basını kavramlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çünkü Vakayi-i Mısriyye hem ilk Türkçe-Arapça gazete olması, hem de İstanbul dışında yayınlanması bakımından yaygın-yerel ayrımının ilk örneği olarak değerlendirilmektedir.

Gazetecilik yapan kitle iletişim araçları, yöneldiği hedef kitle açısından iki grupta incelenmektedir. Ülke genelinde dağıtımı yapılan, ulusal, uluslararası ve yerel haberlerin yer aldığı periyodik yayınlar bütünü yaygın basın olarak adlandırılmaktadır(-Yüksel ve Gürçan, 2005, s. 7). Yaygın basının hedef kitesi genelde ülke vatandaşları ve hatta daha fazlasıdır. Günümüzde gazetelerin yalnızca yurt içine değil, yurt dışına da dağıtımları yapılmaktadır. Ayrıca yaygın basın kuruluşlarının çoğunun yurt dışında temsilcilikleri veya büroları bulunmaktadır. İstanbul basını olarak da adlandırılan yaygın basın,

Osmanlı döneminden sonra bu kimliğini muhafaza etmiştir. Başkent özelliğini kaybeden kent, sahip olduğu ticari, kültürel ve tarihi zenginliği ile Türkiye’de basının merkezi olmayı sürdürmüştür. Millî Mücadele yıllarında karmaşık ve çok sesli bir görünüm sergileyen İstanbul basını, tıpkı şehrin kendisi gibi savaşın kazanılması sonrası bütünüyle Ankara’nın denetimine girmiş, ayrılıkçı yayınlar ortadan kalkmıştır. Anadolu basını ile ortak bir dilde hareket eden İstanbul basını devrim yıllarında iktidara bağımlı hale getirilmiştir (Koloğlu, 2006, s. 118). Bu durumun değişmesinde çok partili hayata geçiş etkili olmuş, Türkiye’nin siyasi dönüşümü basında da köklü değişikliklere yol açmıştır.

Yerel basın denildiğinde İstanbul dışında yayın yapan gazete anlaşılmaktadır. Osmanlı’da Vilayet sistemine geçildikten sonra bugün birçoğu bağımsız birer ülke olan vilayetlerdeki basın faaliyetleri yerel gazeteciliğin ilk örneklerini oluşturmaktadır. Bu açıdan ilk yerel gazeteyle ilişkin tartışmalarda iki gazete ön plana çıkmaktadır. Birincisi Suriye’deki iç karışıklıkları bastırmakla görevlendirilen Fuat Paşa’nın 1860’ta çıkarttığı Hadikat el-Ahbar isimli gazetedir. Türkçe ve Arapça olarak yayın yapan gazete, Koloğlu’nun ifadesiyle (2006, s. 31) yerel yönetimini sözcüsü niteliğindedir. Bu gazete birçok yönüyle taşra basını özelliklerini taşımaktadır. Aynı dönemde taşrada çıkartılan bir diğer gazete ise Tuna’dır. 1865 yılında ilk sayısı yayınlanan gazetenin en önemli özelliği, Vilayet sistemiyle Osmanlı taşra idaresindeki değişikliğin bir parçası olmasıdır. Taşra idaresinin yeniden düzenlenmesi, ayrılıkçı faaliyetlerin kontrol altına alınmasını amaçlamaktadır. Dolayısıyla yeni oluşturulan Vilayetlere kurulan matbaalar ve Vilayet gazeteleri, bu amaca uygun olarak hareket etmiş, özellikle İstanbul’da hükümetin kararlarının taşraya duyurulmasında aktif görevler üstlenmiştir (Topuz, 2015, s. 31).

İlk yıllardan itibaren yönetime bağlı bir çizgide yayın yapan yerel gazeteler, Millî Mücadele döneminde büyük ölçüde işgale karşı durmuş ve zaferin kazanılmasında önemli yararlar sağlamıştır. Ancak Cumhuriyet’in ilanından sonra İstanbul basını ve yerel basının yönelimlerinin farklılaşması, iktidar tarafından ağır tedbirlerin uygulanmasını beraberinde

getirmiştir. Kemalist ideolojinin yerleştirilmesi için basın Matbuat Umum Müdürlüğü (Basın ve Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü) kurularak işe başlanmış, basında tek sesli bir yapı oluşturulmuştur. Bu dönemde basın her yönüyle iktidara bağımlı hale getirilmiştir (Koloğlu, 2006, s. 118). Basın üzerindeki baskıyı artıran gelişmelerden bazıları Komünizm tehdidi, Şeyh Sait İsyanı, ekonomik sorunlar ve bazı iç karışıklıklar olmuştur. Bu dönem bir yandan iktidar yanlısı basının teknik konular ile ilan ve reklâm desteği aldığı, diğer yandan muhalif basının baskı altında tutulduğu bir dönemdir.

Tek parti dönemi boyunca yerel basının istatistikî açıdan durumuna bakılacak olursa; 1919 ile 1938 yılları arasında 176’sı İstanbul’da, 406’sı taşrada olmak üzere toplam 582 gazete yayınlanmış, bu gazetelerin büyük bölümü İzmir, Ankara, Trabzon, Adana, Bursa, Samsun, Eskişehir, Kastamonu ve Gaziantep’te çıkmış, 10 ilde ise hiç gazete çıkmamıştır. Bu gazetelerin yarısının baskı sayısı binin altındadır (Şeker, 2007, s. 44).Günümüzde hem yaygın hem de yerel basında büyük bir niceliksel artış olduğu söylenebilir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2016 yılı raporuna göre Türkiye’de yayın yapan gazete ve dergilerin toplam sayısı 6 bin 265’tir. Yerel gazeteler toplam miktarın yüzde 90,7’sini oluştururken, tiraj bakımından durum tersinedir. Yaygın gazetelerin toplam tirajdaki payı yüzde 82’yken, yerel gazetelerin tirajı yüzde 16,5’te kalmıştır. Kalan yüzde 1,5 ise bölgesel gazetelerin tirajını göstermektedir (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24673>)

2. Yerel Basının İşlevleri

Yurttaşların medeni hakları, toplumsal rekabet, adil seçimler, kuvvetler ayrılığı ve hukukun egemenliği (Marshall, 2009) yanında ifade özgürlüğü de gerçek bir demokrasi için olmazsa olmaz şartlar arasındadır. Bu yüzden ifade ve basın özgürlüğü birçok ülkede Anayasal olarak güvence altına alınmıştır. Demokratik standartlar yükseldikçe, basının bağımsız ve tarafsız yayın yapabilme kapasitesi yükselmektedir. Bir başka deyişle özgür basın, günümüz demokrasilerinin vazgeçilmez kurumlarından. Özgür ve bağımsız basın, yönetilenler açısından bir

şanstır. Çünkü basın, ulusalda olduğu gibi yerelde de yönetimin perde arkasını, başarısızlıkları, aksaklıkları vs. halkın ve kamuoyunun önüne serme imkânına sahiptir. Etkin bir denetim olduğu takdirde, yönetenler ile yönetilenler arasındaki iletişim daha sağlıklı hale gelecektir (Gürel, 2007, s. 173). Yerel basının bu işlevini etkin biçimde yerine getirmesi, kamu hizmetlerinin sağlıklı olarak halka duyurulmasıyla başlar. Bu ilişkilerin kamusal çıkar çerçevesinde biçimlendirilmesi gerekmektedir. Kamu yararının amaçlanmadığı durumlarda, gazeteciliğin nesnel karakterine uygun hareket edildiğini söylemek mümkün değildir.

Gezgin (1998, s. 11) yerel basının ana işlevini devlet-toplum ilişkisi perspektifinde ele almaktadır. Kamu kuruluşları ile toplum arasında iletişim köprüsü özelliği taşıyan yerel basın, devlet kurumlarının şeffaflığı idealine katkı sağladıkça, devlet ve yurttaş arasındaki mesafe azalacak ve ulusal bilinci önceleyen bir anlayış değer kazanacaktır. Bu anlamda yerel basın, kolektif bilincin inşasına katkı sağlayan bir işleve sahiptir. Kolektif söylem geliştiği ölçüde, millet olma ve ortak hareket etme bilinci güçlenmektedir.

Yerel basın, her türlü toplumsal değişim ve dönüşüm karşısında halkın yanında ve halkın sesi konumundadır. Bu yüzden Girgin (2007, s.247) yerel basını, halkın moral kaynağı olarak tanımlamaktadır. Doğrudan bölgeden olması sayesinde yerel yapıyı iyi tanıyan yerel basın, halkın sorunlarını ve gündeme ilişkin gelişmeleri yakından takip etmektedir. Halkın sesi olma özelliği yerel basına önemli bir sorumluluk yüklemektedir. Yerel basında üretilen söylem, yalnızca gündemin oluşmasına katkı sağlamamakta, aynı zamanda toplumsal kanaatlerin oluşmasının da yolunu açmaktadır. Bu nedenle yerel basınca şekillendirilen tutumlar, zamanla davranışa dönüşmektedir.

Yerel halkın günlük yaşamını etkileyen gelişmelerin bir kısmı, içinde bulunulan il ya da bölgeyle sınırlıdır. Yerel basın kuruluşlarından öncelikli olarak beklenen, o il ya da bölge için gündem oluşturabilecek konuların öncelikli olarak ele alınmasıdır. Ancak kimi zaman yerel veya bölgesel gibi görünen bir

konunun ulusal düzeyde ele alınması zorunluluğu ortaya çıkabilmektedir. İşte bu tür durumlarda yerel basın konuyu, ulusal ilgi gruplarına taşıma işlevine sahiptir (Yaşın, 2009, s. 116). Ulusal ilgi grupları, paydaşlardan farklı olarak çıkar beklentisi içerisinde olan yapılara dönüştüğünde, basının çıkar ilişkisinin dışında tutulması gerekmektedir. Ne var ki günümüzde yaygın ve yerel basının denetim işlevinin önündeki en büyük engellerden birisi çıkar ilişkileridir. Ticari ve/veya siyasi çıkar peşinde koşan gazeteler nedeniyle hem yaygın hem de yerel basın, asli işlevinden giderek uzaklaşmaktadır.

3.Yerel Basının Sorunları

Türkiye’de geçmişi zorluklarla dolu olan yerel basın; siyasal, toplumsal ve ekonomik ilerlemelere rağmen, işlevlerini hala tam olarak yerine getirememektedir. Bu yüzden yerel basının sorunlarını yalnızca teknik ve/veya ekonomik boyutta ele almak yetersizdir. Yerel basının içinde bulunduğu açmazların coğrafyayla olduğu gibi, yayın yapılan bölgenin iç dinamikleriyle ilgili boyutları da vardır. Bunun yanında ülkenin siyasi ve ekonomik yapısı, yerel basın düzenini olumsuz etkileyebilmektedir.

Araştırmalarda genellikle yerel basınla ilgili ekonomik sorunlar öne çıkarılmaktadır. Örneğin 2005 yılında Türkiye genelinde yürütülen bir araştırmada, yerel basın çalışanlarına Türk yerel basını hakkında sorular sorulmuş, ankete katılanların en fazla önem verdiği üç sorun, devlet desteği (ihtiyacı), ekonomik zorluklar ve çalışma şartlarının ağırlığı olmuştur. (Gezgin, 2007, s. 189). Dikkat edileceği üzere, yerel basın çalışanlarının en fazla önemseydiği 3 sorundan 2’si basın kuruluşlarının ekonomik yapısıyla doğrudan ilgilidir. 2009 yılında Elazığ örneğinde yürütülen bir başka araştırmaya göre ise yerel medya çalışanlarının mesleğe ilişkin yaşadıkları en büyük zorluk maddi imkânsızlıklardır. Yeniden meslek seçmek zorunda kaldığı varsayıldığında çalışanların yarıya yakınının medya sektörünü seçmek istemediği anlaşılmaktadır (Kurtbaş ve ark., 2009).

Son zamanlarda yerel basının sorunları üzerine tartışmalar eğitim sorununa doğru kaymaktadır. Diğer meslek alanlarında olduğu gibi gazetecilik alanında da yetişmiş elemana (işgücü) ihtiyaç duyulmakta-

dır. Ancak gazetecilik, özgün eğitim gerektiren bir meslek olmasına rağmen, mesleğe girişte gazetecilik alanında eğitim görmüş olma şartı bulunmamaktadır. Gazetecilik yapmak isteyen bir kimse, eğitim seviyesi ne olursa olsun bu işe girebilmekte ve hatta meslekte rahatlıkla yükselebilmektedir. “Herkes açık meslek” olarak nitelendirilen gazetecilik, eğitim bakımından standart geliştirmeyi zorlaştırmaktadır. Türkiye’de gazeteler başta olmak üzere kitle iletişim araçlarının üretim ve organizasyon yapısı bakımından büyüklük farklılıklar taşıması nedeniyle aynı unvana sahip olmasına rağmen mesleğe hizmet edenler arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır (Altun, 2005). Yetenek ve deneyim farklılıkları kaliteyi doğrudan etkilerken, yetişmiş işgücünün yerel basına yönelik ilgisi gün geçtikçe azalmaktadır. Bu durum, yerel gazete yöneticileri ile mesleğe yeni adım atan eğitilmiş gazeteciler arasında kavrayış farklılıklarına sebep olmaktadır. Ucuz işgücüne yönelen gazeteler çözümü, donanımlı personel yerine günü kurtaracak çarelerde aramaktadır.

Gazeteciliğin bitmeyen tartışma konularından birisi de etikdir. Haber etiği, basın etiği veya medya etiği şeklinde kavramsallaştırılan bu alan, kitle iletişim araçlarının işleyiş ve yapısına en çok zarar veren sorunların kaynağı durumundadır. Yaygın basında olduğu gibi yerel basında da görülen etik aksaklıklar, gazetecinin hak ve sorumluluklarından haber üretimine, ilan ve reklâm paylaşımından basıninsiyasetle ilişkisine kadar geniş bir yelpazeye yayılmış durumdadır. Yerel muhabirlerin yaygın basında haber kaynağı olarak kullanılması, haber hırsızlığı, gazetelerin resmî ilân pastasından pay alma çabası, yerel basının tehdit ve şantaj unsuru olarak kullanılması, naylon kadrolar, yerel basının reklâm aracı olarak kullanılması ve yerel basının siyaset ve propaganda aracı olarak kullanılması önemli etik sorunlar olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2009). Bunun yanında özenetim, sahiplik yapısı, basın özgürlüğü ve çalışanlarla ilgili sorunlar, medya etiğinin en sorunlu başlıkları arasındadır (Çavuş, 2011). Gazete yöneticilerinin meslek etiği algısını ölçmek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, etik ilkelere uyulmamasının en önemli sebebi eğitim eksikliği olarak belirlenmiştir. İkinci en önemli sebep

ise ticari kaygılardır (Arslan ve Arslan, 2009). Araştırmalar, etik sorunların eğitim ve ekonomi başlıklarını da kapsadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca gazete ve okur ilişkisinde güven bunalımının olduğu anlaşılmaktadır. 2011’deki bir araştırmaya göre, yerel gazete okurlarının en az güven duyduğu kurum medyadır (Balcı ve Çavuş, 2011).

Gazeteciliğin özgün niteliklerinden uzaklaşan, farklı amaç ve beklentilerle yayınlanan gazetelerin sebep olduğu bir diğer etik sorunsal korsan gazetecilik (Büyükbaykal, 2005, s. 86) olarak da ifade edilen gazetecilik anlayışıdır. Bu anlayışta gazeteler, temel işlevlerinden oldukça uzak, kaliteden yoksun içeriklere sahiptir. Bu gazetelerin -ve diğer kitle iletişim araçlarının- kuruluş amacı, siyasi veya ticari çıkar sağlamaktır. Bu tür gazeteler, basınla doğrudan ilgisi olmayan kişilerce yönetilmektedir. Zaman zaman bu gazetelerin silah gibi kullanıldığı, kamusal çıkardan ziyade kurumsal veya kişisel çıkarların ön planda tutulduğu gözlemlenmektedir.

Yerel basının bir başka önemli sorunu, halk tarafından yeterli seviyede ilgi görmemesidir (Ayhan ve Demirsoy, 2005, s. 135). Bilindiği gibi yaygın gazeteler gerek içerik özellikleri gerekse teknik özellikleri ile her yaş ve eğitim grubundaki okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Bunun yanında gazetelerin bölge sayfaları ve bölge ekleri, yerel gelişmeler hakkında doyurucu içeriklere sahiptir. Tirajların genel olarak düşük seyrettiği göz önüne alındığında, yerel okuyucuya farklı içerikler sunamayan gazetelerin yaygın basının gölgesinden kurtulması mümkün görünmemektedir.

Teknoloji ilerledikçe iletişim alanındaki yenilikler çoğalmakta ve günlük hayatı neredeyse hiçbir boşluğa yer vermeksizin kuşatmaktadır. Özellikle basım teknolojilerinin internetle eklemlenmesinden bu yana, gazetecilik alanında devrim niteliğinde gelişmeler yaşanmaktadır. Yeni medya, bu gelişimin son ve en çarpıcı ayağını oluşturmaktadır. Yeni medya çağında yalnızca medya profesyonelleri değil, aynı zamanda okuyucu, izleyici durumundaki kitleler de üretim süreçlerinin bir parçası haline gelmiştir. Yerel basın bu gelişmeleri takip etme eğilimindedir. İnternetin evrensellik iddiası yanında yerel gazete-

ler, taşıdıkları özellikleri muhafaza etmek kaydıyla yayınlarını sanal ortama taşımaktadır. Buna rağmen gazeteler, internet teknolojisinin getirdiği imkânları ideal seviyede kullanmaktan uzaktır. İnternet kullanımı yaygınlaştıkça, gazetelerin baskı sayısı olumsuz etkilenmekte, düşük tiraj sorunu gazeteler için adeta kronik bir hastalığa dönüşmektedir. Yerel gazetelerin ayakta kalabilmesinde, yeni iletişim teknolojilerini kullanabilme becerilerinin de etkili olacağını söylemek mümkündür (Bekiroğlu ve Bal, 2006; Özcan, 2013).

4. Aksaray Basınına Dair Genel Bilgiler

Osmanlı'dan günümüze Aksaray'ın yerel yönetim yapısında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Fatih Sultan Mehmet tarafından Karamanoğulları'ndan kesin olarak ele geçirildiği 15. yüzyıldan itibaren liva ve ardından kaza yapılan Aksaray, 1920 yılında vilayete dönüştürülmüş ve 13 yıl vilayet olarak kalmıştır. 1933 yılında vilayetliği lağvedilen Aksaray, kendisinden küçük olan Niğde'ye ilçe olarak bağlanmıştır. 56 yıl ilçe olarak kalan Aksaray, 1989 yılında yeniden vilayete dönüştürülmüştür. Bu durum doğal olarak kenti ekonomiden kültür hayatına hemen her alanda etkilemiştir. Gazetelerin genelde il merkezlerinde çıkartılması, Aksaray'da basın yayın faaliyetlerinin yeterli gelişim gösterememesine sebep olmuştur. Aksaray basınına dair ilk dönem belgeler oldukça sınırlı olmakla birlikte, bu alana ilişkin araştırmalar da yetersizdir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında diğer pek çok ilde olduğu gibi Aksaray'da da resmî nitelikte bir gazete çıkartılması kararlaştırılmıştır. 1926 yılında, Aksaray Vilayetine matbaa kurulması emrine uygun olarak 19 Teşrin-i Evvel 1926 yılında Aksaray Vilayet Gazetesi yayın hayatına başlamış, 18 Nisan 1933 yılına kadar yayınlarına devam etmiştir. Bu tarihten 1950 yılına kadar Aksaray'da gazete yayınlandığına dair belgeye rastlanmamıştır. Ancak Gül'ün bildirdiğine göre (2017) Ahmet Nuri Kadioğlu'nun Belediye Başkanlığı döneminde (1950-1954) kentte yaşanan kültürel canlanma, basın yayın faaliyetlerini etkilemiş ve 1950 yılında Hasan Dağı isimli dergi ve çok geçmeden Aksaray'ın Sesi gazetesi yayımlanmıştır. Fazla uzun ömürlü olmayan bu yayınların ardından

Demokrat Aksaray ve Yeşil Aksaray gazetelerinin çıkartıldığı bilinmekle birlikte bu gazeteler hakkındaki bilgiler son derece yetersizdir. 1965 yılına gelindiğinde ise uzun soluklu Hasan Dağı gazetesi yayın hayatına başlamış, bu gazeteyi Ulurmak, Ekspres ve Yeni Aksaray gazeteleri takip etmiştir.

Günümüzde Aksaray merkezinde resmî ilan alma hakkına sahip 7 günlük gazete vardır. Bu gazeteler; Yeni Aksaray, Yenigün, Güncel, Anadolu Ekspres, Egemen, 68 Haber ve Aksaray Posta'dır. Bunların dışında Sultanhanı ve Eskil'de haftalık yayın yapan birer gazete bulunmaktadır. İnternet haberciliği bakımından gelişim gösteren ilde 10 civarında internet haber sitesi mevcuttur. Aksaray'da düzenli olarak yayınlarına devam eden dergiler ise Şehrin Nabızı, Selçuklu Şehri Aksaray ve Anadolu Vizyon'dur. Aksaray'da uydudan yayın yapan Kanal 68 ve ART televizyonlarının yanı sıra Aksaray FM, Kral FM, Kent FM ve Ar Radyo yayınlarını yerel düzeyde sürdürmektedir. Diğer taraftan şehrin gazetecilik alanındaki önemli kuruluşlardan biri olan Orta Anadolu Gazeteciler Cemiyeti 1990 yılında kurulmuş, 2009 yılında genel kurul kararı ile adı Aksaray Gazeteciler ve Yazarlar Cemiyeti olarak değiştirilmiştir (Acar, 2017). Bunun yanında ilde faaliyet gösteren 4 basın kuruluşu daha vardır. Bunlar; 68 Aksaray Gazeteciler Derneği, Aksaray Kapadokya Gazeteciler Cemiyeti, Gazeteciler Birliği ve Türkiye Gazeteciler Derneği Aksaray Temsilciliği'dir.

5. Yöntem ve Araştırmanın Uygulanması

Aksaray basınına sorunlarını belirlemek amacıyla yürütülen bu araştırmada, nitel verilerin toplanması için yarı yapılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler, görüşmeciye bırakılan hareket özgürlüğünü en düşük düzeyde tutarken, yapılan görüşmeler görüşmeciye büyük hareket ve yargı serbestisi vermekte ve toplanan verilerin değerlendirilmesini oldukça güç kılmaktadır (Karasar, 2010, s. 168). Bu nedenle görüşmenin iki uç arasında gerçekleştirilmesi amacıyla yarı yapılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Böylelikle hem yapılmış görüşme tekniğinin katılığının, hem de yapılmamış görüşme tekniğinin esnekliğinin ortaya çıkarabileceği güçlüklerden kaçınılması sağlanmıştır.

5.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni, Aksaray gazete yöneticileri ve tecrübeli yerel gazetecilerdir. Diğer basın çalışanlarının bu çalışmanın dışında tutulmasında, nitel yöntemin karakterine uygun biçimde derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilerek Aksaray basınının tüm sorunlarını yönetici ve kanaat önderlerinin gözünden belirlemesi çabası yatmaktadır. Bu doğrultuda araştırma için gazete sahipleri başta olmak üzere, aralarında şehrin basın alanında önde gelen cemiyet yöneticileri ile kıdemli muhabirlerin de bulunduğu 5 deneyimli gazeteci ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacına uygun olarak belirlenen görüşmecisi sayısı yeterli görülmüş, katılımcılardan elde edilen bulgular başlıklar halinde kategorize edilmiştir.

5.2. Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimleyici analiz kullanılmıştır. Bu analizde araştırmacı veri yığınlarını tanımlar, özetler ya da anlaşılabilir bir biçime indirger (Erdoğan, 2007, s. 255). Böylece görüşmecilerden elde edilen verilerin sade ve anlaşılır olması sağlanmıştır. Ayrıca bu sayede, araştırmanın amacından ve bağlamından uzak veriler ayıklanmıştır.

5.3. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Katılımcılar, 1. görüşmeci, 2. görüşmeci, 3. görüşmeci, 4. görüşmeci ve 5. görüşmeci şeklinde numaralandırılmış ve G1, G2, G3, G4, G5 şeklinde kodlar verilmiştir. Katılımcılar meslekte en az 20, en fazla 52 yıllık deneyime sahip olmakla birlikte, fark-

lı yaş gruplarındadır. Birinci görüşmeci Aksaray doğumlu, üniversite mezunu, evli ve 25 yıldır gazetecilik yapmaktadır. Birinci görüşmecinin radyo, televizyon ve gazete deneyimleri bulunmaktadır. 2. görüşmeci Aksaray doğumlu, üniversiteyi yarıda bırakmış, evli ve 50 yıldır gazetecilik yapmaktadır. 2. görüşmecinin matbaacılık, dergicilik ve çeşitli illerde gazetecilik deneyimleri bulunmaktadır. 3. görüşmeci Aksaray doğumlu, lise mezunu, evli ve 31 yıldır gazetecilik yapmaktadır. 3. görüşmeci matbaacılık ve gazetecilik deneyimini çocukluktan bu yana sürdürmektedir. 4. görüşmeci Aksaray doğumlu, evli ve çocukluktan bu yana gazetecilik yapmaktadır. 4. görüşmeci de mesleğin birçok kademesinde görev yapmıştır. 5. görüşmeci ise Aksaray doğumlu, evli ve 20 yıldır gazetecilik yapmaktadır. 5. görüşmecinin, geleneksel gazeteciliğin yanında internet haberciliği deneyimi bulunmaktadır.

5.4. Bulgular

Görüşmeciler hakkında kişisel bilgi aldıktan sonra ilk olarak görüşmecilere göre Aksaray basınının en önemli sorunun ne olduğu sorusu yöneltilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü gibi 1. görüşmeci Aksaray basınının en önemli sorununun ekonomik sorunlar olduğunu dile getirmektedir. 4. görüşmeci kalite sorununa dikkat çekerken, diğer 3 görüşmeci yetişmiş eleman konusunun altını çizmiştir. Dikkat edileceği üzere yetişmiş eleman konusunda görüşmecilerin yaklaşımı birbirinden farklılaşmaktadır. Örneğin 2. görüşmeci yetişmiş eleman sorununa teknik açıdan yaklaşırken, 3. görüşmeci gazetecinin donanım sahibi olmamasının yanı sıra ideal peşinde koşmayan gazeteciler nedeniyle mesleğin itibar kaybettiğini

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	G1	G2	G3	G4	G5
Yaş	45	74	58	58	40
Cinsiyet	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek
Görevi	Yazı İşleri Müdürü	Köşe Yazarı	Gazete Sahibi	Gazete Sahibi	Kıdemli Muhabir
Eğitim Düzeyi	Yüksek Lisans	Üniversite terk	Lise	Lise	Lise
Kıdem Yılı	25	50	31	50	20
Medeni Durumu	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli
Çocuk Sayısı	2	2	3	2	2
Basın Kartı	Sarı Basın Kartı	Sarı Basın Kartı	Sürekli Basın Kartı	Sürekli Basın Kartı	Sarı Basın Kartı

Tablo 2. Görüşmecilere Göre Aksaray Basınının En Önemli Sorunu

	G1	G2	G3	G4	G5
Aksaray Basınının En Önemli Sorunu Nedir?	- Ekonomik Sorunlar (Reklâm-Baskı Sayısı)	- Yetişmiş Eleman (Matbaacı-Mizanpaj Ustası)	- Yetişmiş Eleman (Vizyon-Donanım-İdealizm)	- Kalite (İçerik-İtibar vs.)	- Yetişmiş Eleman (Teknik-Vizyon)

düşünmektedir. 5. görüşmeci ise yetişmiş kalifiye eleman eksikliğinin hem teknik hem de gazetecilik bilgisi açısından Aksaray için en önemli sorun haline geldiğini belirtmektedir.

Yerel Basının Önemi

Katılımcılara “yerel basın neden önemlidir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri genel olarak demokrasi, ekonomi, toplum, birliktelik, halk ve bilgi temaları etrafında şekillenmiştir. 1. görüşmeci bu soruyu toplum ve demokrasi temaları üzerinden yanıtlayarak, yerel basının bilgilendirme işlevinin yanı sıra toplumsal sorunların çözümünde üstlendiği role dikkat çekmiştir:

“Bir ilde basın, toplumun gören gözü, işiten kulağı, söyleyen dilidir. Bu sebeplerdir ki yerel medya çok önem arz etmektedir. Yerel medya bulunduğu yerde toplumu bilgilendirmek, yönlendirmek gibi bir görev üstlendiği gibi toplumun sorunlarının gündeme getirilmesi ve bunların çözüm sürecini takip etmekte asli görevleri arasındadır. Medyanın sessiz kaldığı ya da susturulduğu bir ortamda demokrasiden özgürlükten bahsetmek doğru olmaz.”

2. görüşmeci yerel basının olmazsa olmaz niteliğine işaret ederek dönüşen gazetecilik pratiklerine dikkat çekmektedir: “Yerel basın aslında bir şehir için ekmek, aş gibidir. Fakat diyelim ki 1984 yılında Anavatan Partisi’nden aday olan kişiyi destekleyip ben seçtirdim. Birkaç ay sonra yanlışları gördüğüm zaman ‘vurgun var, hırsız var!’ diye başlık attım. Bugün şu şansımız yok, iş tamamıyla ekonomiye dayanmış durumda. Yani inanç, ahlak kavgası yok. Diyelim ki belediyenin bir yanlış var; valiliğin yanlış var. Yazma şansı yok. ‘Ya bize ilan vermezse!’ diye düşünüyor. Eksik gördüğünüzü yazabilme şansımız yok.”

3. görüşmeci yerel basının önemini tarihsel boyutta ele alarak, Cumhuriyet’in kuruluş sürecindeki yararlılıklarına ve daha da önemlisi, basının milli kimliğin inşasındaki rolüne işaret etmektedir: “Yerel basın Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında, milli

mücadele yıllarında halkı bilinçlendiren, halkta milli şuurunu yeniden ihtiva ettiren ve halkı kendi öz benliğinde hareket ettiren kuvvetin adıdır. Milli mücadele yıllarında çok önem arz etmiştir. O yıllarda kıt kanaat çıkan gazeteler halkın birlik ve beraberliğini sağlayarak Mustafa Kemal’in öncülüğünde Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında bir mihenk taşı olmuştur.” 4. görüşmeci yerel basını nicelik ve nitelik açısından değerlendirmektedir: “Gazete başlı başına önemlidir. Yerel basın olmalıdır, yerel basın yerelin sesidir. Yereldekini genele ulaştırmak kutsal ve önemlidir. Sayısı da mutlaka çok olmalıdır ve kaliteli olmalıdır” Son görüşmeci ise yerel basının toplumun sesi olmasının yanında günlük hayatta meydana gelen gelişmeleri takip ederek halkı uyarması özelliğine dikkat çekmektedir.

Yerel Basının İşlevi

Haber verme başta olmak üzere iktidarın denetimi ve kamuoyu oluşturma işlevlerine sahip olması nedeniyle basın, demokratik toplumlarda önemli bir erk olarak görülmektedir. Yaygın basında olduğu gibi yerel basının da yerel yönetimlerin denetleyicisi olma özelliği vardır. Kentte meydana gelen gelişmeler, belediyelerin çalışmaları, etkinliklerin halka ulaştırılması gibi konularda halkı bilgilendiren yerel basın, diğer taraftan yapılan çalışmaların halk tabanındaki yansımalarını değerlendirir ve gündeme taşır. Ancak yerel gazetelerin sahiplik yapısı ve gelir kaynakları dikkate alındığında, yerel basının işlevini yerine tam olarak getirebildiğini söylemek oldukça güçtür. Bu doğrultuda görüşmelerde ortaya çıkan tablo, mevcut durumu doğrular niteliktedir.

Görüşmecilerin, Aksaray basınının işlevlerini yerine getirip getiremediği sorusuna verdiği cevaplar genelde olumsuz olmakla birlikte, farklı değerlendirmeler de mevcuttur. 1. görüşmeci ikili ve ticari ilişkiler nedeniyle bu soruya evet demenin zor olduğunu ifade etmektedir. Hatır gönül ilişkileri nedeniyle mesleğin sağlıklı biçimde yapılmasının zor hale geldiğine dikkat çeken 1.

görüşmeci, oto-sansür tehlikesinin altını çizmektedir. 2. görüşmeci daha karamsar biçimde haberlerin neredeyse tamamının yerel yönetimlerin çalışmalarıyla ilgili olduğundan şikâyet etmekte ve belediyeden gelen haberlerin editörler tarafından okunmadan yayımlandığını öne sürmektedir. 3. görüşmeci de hemen hemen aynı görüşleri paylaşmaktadır: “Aksaray basını da son yıllarda iktidarla birlikte kol kola yürüyerek çalışmayı yeğlemiştir. Hükümetlerle birlikte çalışmayı yeğlemiştir. Yani herhangi bir sıkıntı bazen veya yeri geldiğinde göz ardı edilmiştir. Aslında bu gazetecilik açısından mantıksal olarak ters bir durumdur. Ancak bugün gazeteler yaşatılması gerekir düşüncesiyle o mantığı göz ardı ederek hiçbir işlevi olmadan tamamen hükümet icraatlarıyla kol kola gitmeyi mubah saymıştır.” 4. görüşmeci değişen gazetecilik uygulamalarının gazetelerin işlevini yerine getirmesinde zorluklara neden olduğunu dile getirmektedir. *Paralı* haberciliğin ve iş takipçiliğinin gazeteleri asıl amaçlarından uzaklaştırdığına dikkat çeken 4. görüşmecinin aksine 5. görüşmeci Aksaray basınının işlevlerini yerine getirebildiğini ifade etmektedir. Aksaray basın kuruluşlarının yayın politikaları doğrultusunda içerik ürettikleri görüşü dile getirilmektedir.

Mesleki Yeterlilik ve Sorumluluk

Aksaray basını için yetişmiş eleman bulmanın zorluğu görüşmecilerin ifadelerinde kendini göstermektedir. Ancak eleman sorunu yalnızca bununla sınırlı değildir. İletişim Fakültesi mezunu basın çalışanı sayısının azlığı ilk görüşmecinin özellikle altını çizdiği bir konudur. Diğer taraftan ilk görüşmeci, gelişen teknolojiye rağmen çalışanların kendini geliştirme gayreti içerisinde olmadığı düşüncesini taşımaktadır. İkinci görüşmeci gazetecilerin mesleki eğitime ve sorumluluğa sahip olmadığını belirtir-

ken şu ifadeleri kullanmaktadır: “...gazete basan da yardım eden de mesleki sorumluluğu olan insan değil. Yani ucuz adam isteniyor. Asgari ücret bile istenmiyor. Gazetenin mutfak bölümüne gelince, dişe dokunur, bu işi profesyonel yapan adama güçleri yetmediği için kes-yapıştır en büyük olay haline geldi mahalli basında. Bilgisayar kullanmayı bilip, kopyala-yapıştır biliyorsa tamamdır. Marifetli ustalık yok.”

3. görüşmeci gazetecilerin yeterli eğitime sahip olmadığını düşünürken 4. görüşmeci gazetecilik eğitiminin yetersizliği nedeniyle basında kalitenin düştüğü inancındadır. 5. görüşmeci ise yetişmiş eleman bulmanın zor olduğunu ve bu yüzden gazetecilik bilincinin aşılmasında zamansal sorunlar yaşandığını belirtmektedir.

Etik Sorunlar

Yerel basın kuruluşları, yaygın basının birer küçük örneğini oluşturmakla birlikte, etik açıdan benzer çarpıklıklar gözlemlenmektedir. İlk bakışta farklı kategoriler gibi algılanan konuların bir kısmı aslında etik alanıyla doğrudan ilgilidir. Bu nedenle görüşmecilerin işaret ettiği noktaların farklı gibi görünse de aynı sorunsala işaret ettiği düşünülebilir. Örneğin 1. görüşmeci, gazetelerin yayın politikalarını eleştirirken, geliştirilen söylemin ve mesleki duruşun değişken yapısından ve çıkar çatışmalarından yakınmaktadır:

“Meslek ahlakının rafa kaldırılarak, etik değerleri görmezden gelerek ticari kaygılarla mesleğin icra edilmesi olumsuz örneklerden bir tanesi. Herhangi bir konuda, toplumu ilgilendirilen, haber değeri taşıyan olayın pazarlık konusu yapılarak, maddi ya da başka bir menfaat karşılığında yayınlanmaması mesleğin etik olmayan tarafı...”

2. görüşmeci de karamsar bir tablo çizerek, etik değerlerin çiğnendiğinden şikâyet etmektedir. Bunun-

Tablo 3. Görüşmecilere Göre Aksaray Basın Çalışanlarının Mesleki Eğitim ve Yeterlilikleri

	G1	G2	G3	G4	G5
Aksaray Basın Çalışanları Yeterli Mesleki Eğitim ve Sorumluluğa Sahip midir?	-Hayır - İletişim Fakültesi Mezunu Az - Kişisel Çaba Yetersiz	- Hayır - Ucuz İşgücü-Yetersiz Ücret - Kes-Yapıştır Gazeteciliği	- Hayır - Yeterli Sorumluluk Bilinci Yok	- Hayır - Eğitimler Düşük - Gazetecilik Tetikçilik ve Şantaj Mesleği Haline Geldi	- Hayır - Personel Bulmak Zor - Yetiştirmek Zaman Alıyor

la birlikte 2. görüşmecinin dikkat çektiği bir diğer nokta, gazetecinin varoluş sebebini sorgular niteliktedir:

“Basında ahlak diye bir mefhum aslında yok, sebebi şu; Nazım Hikmet de Necip Fazıl da kavgasının adamıydı. Fakat bilhassa 80 ihtilalinden sonra Türkiye’de iş bitiren gazeteci türedi. Aksaray’a geldiğimizde aynen renkli basında olduğu gibi ekonomik şartlar, ekonomik çıkar hep birinci plana geçmiş durumda. Maalesef inanç kavgası kalmadı.”

3. görüşmeci mesleki yozlaşmanın yalnızca basın alanına özgü olmadığı inancındadır. Doğruluk ve dürüstlüğün özellikle basın çalışanı için vazgeçilmez olduğunu ifade eden katılımcı, günümüzde bu özelliklerin bütün meslek dalları için sorunlu hale geldiğini dile getirmektedir. 4. görüşmeci etik değerlerin basın açısından yitirildiği düşüncesini şu görüşlerle pekiştirmektedir: *“Biz gittiğimiz kurumda saygı görmek ve saygı göstermek zorundaydık. Gazetecinin görevi soru sormak ama bazı kurumlar gazeteciyi kabul etmez hale geldi. Eğer doğru yazılmazsa herkes yalan haber yazıyor gibi algılanıyor. Son yıllarda çalıştığım ortamdaki hiç memnun değilim.”* 5. görüşmeci konuya farklı bir boyut getirerek, etik sorunları, vatandaşın bilgi almasının önündeki engellerden biri olarak nitelendirmektedir.

Ekonomik Sorunlar

Yerel basının ekonomik sorunlarının birden fazla boyutu bulunmaktadır. Bunların başında reklâm gelirleri, resmî ilan, baskı sayısı ve satış ile bunlara bağlı diğer konular gelmektedir. Görüşmecilerin Aksaray basınının en önemli sorununun ekonomik temelli olduğunu savunan 1. Görüşmeci resmî ilanı doğru bulmadığını ifade etmektedir. Bu durumun geçmişten kalma bir uygulama olduğunu belirten katılımcıya göre günümüzde ilan ve kâğıt desteği

basının işlevini yerine getirirken bağımsız olmasının önünde bir engeldir. Diğer taraftan reklâm gelirlerinin her geçen gün düştüğünü ifade eden katılımcıya göre Aksaray’da ticaret yapan işletmeler reklâmı gereksiz görmektedir.

Devlet desteğiyle ilgili olarak 2. görüşmeci farklı bir öneriye sahiptir. Buna göre basında rekabet ortamı oluşturularak devlet desteği sağlanabilir: *“40 yıldır bu benim iddiamdır, nasıl ki bir spor müsabakasında zenci, Arap, Alman, Fransız koşuyor. Hakem de Fransız ya da Alman. İpi göğüsleyene ödül veriliyor. Kimse hakem Alman diye ödül vermiyor. Bu işi hakkıyla yapana devletin destek olması gerekir.”* 3. görüşmeci rekabetin gelişmesinin kaliteyi arttıracığına inancını şu sözlerle dile getirmektedir: *“Resmî ilan olmazsa gazetenin kaliteli çıkması gerekir. Gazetenin kaliteli çıkması için donanımlı insanlar gerekli. O zaman herkes gazete çıkaramayacak. Donanımlı insanlar vizyon (uzak görüş) sahibi insanlar gazetecilik alanında büyük bir mücadeleye girecek ve rekabet artacak ama bu mücadelede devletten destek almadan özel sektörle mücadele edecek. Kalite özel sektöre sunulacak ve özel sektör bunu görünce ‘benim de şehrimde böyle gazete çıkartılıyor’ destek verecek. Ama bugünkü görüntü maalesef böyle değildir.”*

4. görüşmeci, ilan ve reklâm gelirlerinin yerel gazeteler için taşıdığı önemin ne kadar hayati olduğunu kendi deneyimleriyle açıklamaktadır. Destek alamadıkları için gazetelerinin kapandığını söyleyen katılımcı, sınırlı reklâm ve ilan pastasının sayısı artan gazeteler nedeniyle yetersiz kaldığından şikâyet etmektedir. 5. görüşmeci de firmaların yeterli düzeyde reklâm vermediği düşüncesindedir.

Gazetelerin Kullandığı Teknolojiler

Gelişen teknoloji, hemen her alanda olduğu gibi iletişim alanında medya profesyonellerinin işini kolaylaştıran büyük yenilikler sunmaktadır. İnternetin

Tablo 3. Görüşmecilere Göre Aksaray Basın Çalışanlarının Mesleki Eğitim ve Yeterlilikleri

	G1	G2	G3	G4	G5
Yerel Basına Devlet Tarafından Finansman Desteği Sağlanmalı mıdır?	-Hayır - Devlet desteği bağımsız basın anlayışının önünde engeldir	- Evet - Devlet desteği rekabet temelli verilmeli	- Hayır - Rekabet gelişir, kalite artar	- Evet - Devlet desteği hayati derecede önemli - İlan ve reklâm pastası sınırlı	- Evet - Firmalar yeterli düzeyde reklam vermiyor

sağladığı anımsalılık faktörü, uzak iletişim araçlarının gelişimine paralel olarak kitlelerin bilgiye daha kolay ve hızlı erişimine imkân tanımaktadır. Teknoloji kullanımı bununla sınırlı kalmamakta, basım ve dağıtım süreçlerini de olumlu yönde etkilemektedir. Örneğin internet teknolojisinin yaygınlaşmasıyla web ofset kullanımı yaygın ve yerel basınla içerik oluşturma, basım ve dağıtım süreçlerini çok kısa zaman dilimlerine sığdırılabilir hale getirmektedir. Bu nedenle yalnızca yaygın basının değil, yerel basının kullandığı teknolojilerin de gazetecilik pratiklerini önemli ölçüde kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

1. görüşmeci dışındaki katılımcıların değerlendirmeleri, yukarıda ifade edilen düşünceyi destekler niteliktedir. 2. görüşmeci iş potansiyeline göre kullanılan teknolojinin bile fazla olduğu inancındadır. 2. görüşmeci sorunu daha çok teknik eleman yetersizliğinde görmektedir: *"Bu gelire, bu yetişen elemana, bu çalıştırılan adama göre bu teknoloji bile fazla. Ankara İstanbul'da ofsetçi baskı yapan bir ustayı Aksaray'a getirme şansınız yok. Ancak Konya gibi şehirlerden Kayseri gibi civar illerden matbaacılığın daha yaygın olduğu şehirlerden henüz çırağıktan kalfalığa geçen elemanları usta diye getirip çalıştırabiliyorsunuz. 80'li yıllarda yıllık Basın Yayın Genel Müdürlüğü Anadolu basınına özen verme yarışması yapardı. 8-10 dalda mahalli haber, köşe yazarı, mizanpaj (sayfa düzeni), tashih dallarında resim dalında, karikatür dalında yarışma düzenlenirdi. Dereceye girenlere ödül, plaket (onurluk) verilirdi. Bu yarışma da kalktı."*

3. görüşmeci web ofsetin bütün ülkede kullanılan bir teknoloji olduğunu, bu nedenle Aksaray için ofset sisteminin yeterli olduğunu belirtmektedir. Ancak 3. görüşmecinin kaygısı daha ziyade gelişen teknoloji karşısında gazete satışlarında yaşanan düşüş yani yazılı basında yaşanan gerilemedir: *"Aksaray için yeterlidir, ülkenin neresine giderseniz gidin, ofset sistemi aynıdır ve bilgisayar ve ofset teknolojisi aynıdır. Ancak internet gazeteciliğinin gelişimiyle yazılı basının kademe kademe azaldığını görüyoruz. İnsanların yazılı basına meyletmesini sağlayacak önlemler alınmalıdır. Bunu yapacak olan devlettir."* 4. görüşmeci maliyet konusuna dikkat çekmektedir. Renkli basım için maliyetin görece yüksek olduğunu dile getiren katılımcıya göre yine de Aksaray için matbaalar ve ofset

basım yapan araçlar yeterli sayı ve özelliktedir. Son görüşmeci de benzer görüşleri ifade ederek, gazetelerin kullandığı teknolojilerin yeterli olduğu görüşünü dile getirmektedir.

Sonuç

Bu araştırma, Aksaray ili örneğinde yerel basın sorunlarını tespit etmek ve çözüm önerileri sunmak için yürütülmüştür. Bugün yerel basınla ilgili tartışmaların büyük bölümünü oluşturan ekonomik ve etik sorunların aksine, yerel basının gelişiminin belki de önündeki en büyük engellerden birisi olarak eğitim konusu öne çıkmaktadır. Gerçekleştirilen görüşmelerde yetişmiş eleman eksikliği, Aksaray basınının en önemli sorunu olarak ifade edilmiştir. Gazetecilik bilgisi başta olmak üzere, teknik ve ustalık gerektiren işlerde donanım sahibi eleman sayısının yeterli görülmediği açıktır. Sayfa düzeni ve matbaa işlerinin genelde gazetecilik eğitimi almamış kişilerce yürütüldüğü gözlemlenmektedir. Özellikle ucuz işgücü talebi, kalitenin düşmesinde başrolü oynamaktadır. Bir taraftan İletişim Fakültesi mezunları yaygın-ulusal medyayı tercih ederken, diğer taraftan basın kuruluşları çeşitli sebeplerle nitelikli eleman çalıştırmaktan kaçınmaktadır. İlan ve reklâm gelirleri, bu sorunun sadece bir boyutunu oluşturmaktadır.

Aksaray basınında yaşanan ekonomik sorunların odağında ilan ve reklâm gelirleri ile baskı sayısı yani satış gelmektedir. Devlet desteği, diğer bir ifadeyle resmî ilan konusu tartışmalıdır. Devlet tarafından gazetelerin resmî ilan adıyla desteklenmesi çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Örneğin gazeteler aldıkları desteği yeterli görüp niteliği geriplanda tutmaktadır. Gazetelerin bir bölümünde, resmî ilan desteği için gazete çıkarıldığı görüntüsü vardır. Hatta yerel işletmelerin reklâmı gereksiz bir harcama kalemi olarak yorumladığı anlaşılmaktadır. Kurumsallaşmasını sağlayamamış işletmelerin bu bakış açısına sahip olması yeni bir konu olmamakla birlikte, bu algının oluşmasında gazetelerin toplumu yönlendirme gücünün düşük olduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Ayrıca sınırlı reklâm ve ilan pastası nedeniyle gazetelerin ayakta kalmakta zorlandığı açıktır. Tersinden yorumlandığında,

yalnızca resmî ilan gelirlerine odaklı habercilik anlayışı, gazeteciliğin temel işlevlerinden uzak, sığ bir görünüm sergilemesine neden olmaktadır.

Çıkar ilişkileri, sansür, otosansür ve diğer siyasi gerekçelerle Aksaray basını işlevlerini tam olarak yerine getirememektedir. Çıkar kavgaları ile gazeteciliğin temel görev ve sorumluluklarından uzaklaşan yayın anlayışı, etik sorunları beraberinde getirmektedir. Burada gözlemlenen en önemli sorun, gazeteciliğin ikili ilişkilere ve çıkar kavgalarına kurban edildiği gerçeğidir. Ticari kaygılarla gazetelerin ve gazetecilerin itibarı ayaklar altına alınmaktadır. Asli görevini yerine getiremeyen basın, okurların doğru bilgi alma hakkının da engellenmesinin aracı haline dönüşmektedir.

Gazetelerin görece şanslı olduğu konu ise gelişen teknolojiyi takip edebiliyor olmasıdır. Ancak gazeteler burada da yeni bir sorunla karşı karşıyadır. Haber toplamadan dağıtım sürecine kadar iletişim teknolojilerinin nimetlerinden yararlanan gazeteler, internet ve internet haberciliğinin yaygınlaşmasıyla bu kez tiraj tehdidiyle karşı karşıyadır. Zaten baskı sayısı oldukça düşük olan gazeteler, interneti fırsata dönüştürmeyi henüz başarabilmiş değildir.

Öneriler

- Gazetelerin, demokratik toplumlarda önemli bir güç olduğu gerçeğinin suiistimal edildiği ve çıkar ilişkilerinin, gazetecilik uygulamalarını zayıflattığı açıktır. Bu nedenle gazetelerin yayın ilkeleri ve politikalarının dürüstlük ilkesini zedelemesine izin verilmemelidir. Gazeteciliğin temel ilkelerinin çiğnendiği durumlarda yasal süreçlerin yanında yerel düzeyde özdenetim mekanizmalarının harekete geçirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda gazetecilik meslek örgütleri daha etkin çalışmalar yürütmelidir.

- Gazetecilerin eğitim eksikliği veya başka bir ifadeyle yetişmiş eleman eksikliği, akademik eğitim ve bu eğitimin niteliği konularına eğilmeyi gerekli kılmaktadır. İletişim Fakültelerinin sayısının artması olumlu karşılanmakla birlikte, eğitim kalitesi ve sektörle olan ilişkiyeniden ele alınmalıdır. Üniversite-sanayi işbirliğinin bir benzeri akademi-basın sektörü için de düşünülebilir. Bu doğrultudaki ça-

lışmaların artması ve daha da önemlisi çeşitlenmesi sektör için olumlu sonuçlar ortaya koyabilir.

- Yerel basınla ilgili özendirici çalışmaların başta devlet olmak üzere ilgili kurumlarca daha geniş ölçekli ve rekabet temelli ele alınması gerekmektedir. Örneğin seminer ve eğitimlerin yanında rekabeti arttıracak yarışmalar çoğaltılmalıdır.

- Resmî ilanların yıllardır yerel basını ayakta tutan önemli bir ekonomik destek olduğu gerçeği unutulmadan, bu ilanların dağıtım şartları gözden geçirilmelidir. Konuyla ilgili sektörden görüş alınarak yeniden düzenlemeye gidilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Yerel basınla ve özelde Aksaray basınıyla ilgili çalışmaların, farklı çalışma grupları üzerinden çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Acar, C. (20 Temmuz 2017). *Aksaray Medyası Konulu Görüşme*, Aksaray, saat: 13.00.

Altun, A. (2005). Yerel Medya Çalışanlarının Eğitim İhtiyacı ve Yerel Medya Enstitüsü. *İletişim Araştırmaları*, 3(1-2), 75-104.

Arslan, E., ve Arslan, B. (2009). Türkiye’de Yerel Gazete Yöneticilerinin Meslek Etiği Algısı. *Selçuk İletişim*, 9(2), 174-204.

Ayhan, B., ve Demirsoy, A. (2005). 1960’tan Günümüze Konya’da Yerel Gazetecilik. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(14), 131-155.

Balcı, Ş., ve Çavuş, S. (2011). Yerel Okuyucu Zihninde Yerel Gazetenin Güvenilirlik Düzeyi: “Konya Araştırması”. C. Arabacı, ve A. Selçuk içinde, *Konya Kitabı*. Konya: KTO Yayınları.

Bekiroğlu, O., ve Bal, E. (2006). Sanal Alemin Yerel Aktörleri: Konya Yerel Basını Üzerine Bir Analiz. *Selçuk İletişim*, 4(2), 71-85.

Büyükbaykal, G. N. (2005). Türkiye’deki Yerel Basının İşlevi ve Önemi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(23), 83-88.

Çavuş, S. (2011). Yerel Medya ve Etik (Konya Örneği). C. Arabacı, A. Selçuk, C. Arabacı, ve A. Selçuk

(Dü) içinde, *Konya Kitabı XIII: Konya Medyası* (s. 541-560). Konya: KTO Yayınları.

Erdoğan, İ. (2007). *Pozitivist Metodoloji* (2. b.). Ankara: Erk Yayınları.

Gezgin, S. (1998). Yerel Basın ve Değerlendirme Ölçütleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(7), 5-14.

Gezgin, S. (2007). Türkiye’de Yerel Basın. S. Gezgin (Dü.) içinde, *Türkiye’de Yerel Basın* (s. 177-196). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Girgin, A. (1997). *Türkiye’deki Yerel Basının Gelişmesi*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Girgin, A. (2007). Türkiye’de Yerel Basın ve Resmi İlan. S. Gezgin (Dü.) içinde, *Türkiye’de Yerel Basın* (s. 243-260). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Gül, M. F. (09.10.2017). *Aksaray Basın Tarihi Konulu Görüşme*, Aksaray, saat: 12.00.

Gürel, N. (2007). Yerel Basının İşlevi ve Demokrasi-lerde Önemi. S. Gezgin (Dü.) içinde, *Türkiye’de Yerel Basın* (s. 171-176). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (21. b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kocabaşoğlu, U. (1991). Tuna Vilayet Gazetesi. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*(2), 141-149.

Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.

Kurtbaş, İ., Doğan, A., ve Göker, G. (2009). Yerel Medya Sorunsalları ve Sektör Çalışanlarının Sorunlara Bakışları «Elazığ İli Örneği». *Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Akademia*, 1(2), 20-41.

Marshall, G. (2009). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Özcan, A. (2013). Yerel Basında Yeni Medya Uygulamaları. *XVIII. Türkiye’de İnternet Konferansı* (s. 29-33). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Şeker, M. (2007). *Yerel Gazeteler*. Konya: Tablet Yayınları.

Tokmakçıoğlu, E. (2011). *Türk Basın Tarihi*. Ankara: İsim Yayınları.

Topuz, H. (2015). *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi* (6. b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yaşın, C. (2009). Türkiye’de Yerel Basının Yapısal Özellikleri ve Üretim Koşulları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(28), 115-151.

Yılmaz, N. (2009). Yerel Basının Etik Sorunları. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(36), 131-143.

Yüksel, E., ve Gürcan, H. İ. (2005). *Haber Toplama ve Yazma*. Konya: Tablet Kitabevi.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24673> -

